

PO MURPHYJEVEM OBISKU V JUGOSLAVIJI

Nova gospodarska politika Jugoslavije**Naporna industrializacija dežele - Zaostalost poljedelstva**

Razgovori, ki jih je imel ameriški državni podtajnik Murphy s Titom, in izjave Sveztozarja Vukmanoviča pred beograjskim parlamentom, so v mednarodni javnosti vzbudile precejšnje zanimanje za probleme jugoslovanskega gospodarstva.

Nekateri trdijo, da je Jugoslavija v prvem desetletju po vojni dosegla velikanske uspehe v industriji in s tem položila temelje svoji gospodarski neodvisnosti, drugi menijo, da je bil razvoj industrije prenačljjen ter zahteval od prebivalstva tolike žrtve, da so danes življenjske razmere v državi težje, kakor so bile kdaj koli prej. Plače so nizke in dežela, ki je nekoč izvažala pšenico in drug živež, mora sedaj uvažati leto za letom mast in stotisoče ton žita, da lahko preživi svoje prebivalstvo.

Jugoslavija bi se po njihovem ne bila smela zagnati v industrializacijo, ampak posvetiti svoje sile predvsem napredku svojega poljedelstva.

Kje je resnica? V enem se vsi — ravno tako Tito kakor njegovi nasprotniki — strinjajo: da je namreč Jugoslavija naložila po vojni državljantom take žrtve kakor najbrž nobena druga dežela v Evropi.

NADČLOVEŠKI NAPORI

Toda pomisliti je treba, da je tudi malo-katera država v svetu bila v drugi svetovni vojni od sovražnikov tako razdejana in izropana kakor Jugoslavija. Napadaleci so brezobzirno požigali vasi, odnašali iz dežele živilo in hrano, odpeljali skoro vse železniške vagonne in lokomotive, si prisvojili, kolikor so le mogli, premoga in dragocenih rud in ob odhodu rušili rudokope in metali v zrak mostove.

Posebne komisije so ugotovile, da je bilo v Jugoslaviji požganih ali hudo poškodovanih nič manj ko 504 tisoč stanovanjskih zgradb, tako da je ostala ena petina prebivalstva brez strehe. Sovražnik je porušil ali hudo pokvaril 223 večjih in manjših rudnikov, uničil vse velike železniške in povrhu še 86 kilometrov drugih mostov. Kmetom je prizadel nepopravljivo škodo: uničeval mu je brez usmiljenja vinograde in sadovnjake ter odpeljal iz dežele 60 odstotkov goveje živine.

Ko je bilo vojne konec, je bilo nujno potrebno, najprej obnoviti, kar je bilo uničeno. To obnovo so dokončali v neverjetno kratkem času, to se pravi že okoli l. 1947.

In to je vzel na svoja ramena od vojne izčrpan narod, ki je od l. 1941 do 1945 žrtvoval 1 milijon 700 tisoč življenj, to se pravi več ko eno desetino celokupnega prebivalstva.

ALI JE INDUSTRIALIZACIJA MOŽNA?

Še večje žrtve so pa čakale prebivalstvo, ko so po dovršeni obnovi voditelji države sklenili, da spremene Jugoslavijo v moderno industrijsko deželo. Sklenili so razširiti in mehanizirati obstoječe rudnike in odpreti nove, ustanoviti velike železarne in jeklarne, postaviti na noge lastne ladjedelnice ter oskrbeti deželo z vsem, kar lahko nudi ljudem sodobna industrijska država.

Ker so nova podjetja potrebovala ogromne množine pogonske sile, so po vsej Jugoslaviji začeli graditi električne centrale.

Ljudje se sprašujejo, ali je bilo vse to potrebno in ali ima Jugoslavija sploh naravne pogoje, da postane razvita industrijska dežela.

Vsi inozemski strokovnjaki so mennja, da ima take pogoje. Jugoslavija bi lahko proiz-

vajala letno 66 milijard kilovatov električne struje, kar pomeni, da stoji s svojim vodnim bogastvom za Norveško na drugem mestu v Evropi. Drugi pogoj za razvoj industrije je premog. Ležišča premoga v Jugoslaviji so ogromna: njene rezerve, preračunane na črni premog, znašajo nekaj več ko 7 milijard ton, to je 410 ton na vsakega prebivalca. Vseh sedmero sosedov, meječih na Jugoslavijo, ima skupno le za 4 milijarde ležišč, to je še 44 ton ali domala 10-krat manj na glavo.

Velik pomen za industrijo imajo tudi železo, jeklo, boksit, baker, svinec, cink, krom itd. Vseh teh rud ima Jugoslavija več kot dovolj. Saj je bila že pred vojno najmočnejši proizvajalec cinka in svinca v Evropi in je dosegla prvo mesto tudi s proizvodnjo kroma in antimonita. Molibden ima poleg Jugoslavije v Evropi samo še Norveška.

Za gospodarsko neodvisnost

Če ima katerakoli evropska dežela naravne pogoje za močno industrijo, jih ima prav gotovo Jugoslavija.

Toda četudi je država po narodi tako bogata, je bila pred vojno tako rekoč brez industrije. Namesto dragih industrijskih izdelkov je izvažala v tujino le cenene surovine in rudniki so bili po večini v rokah inozemskih kapitalistov. Po uradnih podatkih so poedine tuje delniške družbe v nekaterih letih izvlekle iz zemlje več dobička, kot je znašal ves osnovni kapital, ki so ga bile vložile v podjetje. Dobički pa niso ostajali v Jugoslaviji, temveč so romali na zapad v žepe delničarjev.

Industrijske potrebščine je pa morala Jugoslavija domala vse kupovati v tujini. Od električnih žarnic, koles, aluminijaste posode in očal do železniških tračnic, lokomotiv, poljedelskih strojev in poslednjega motorja — vse so morali Jugoslovani uvažati in drago plačevati.

Eno prvih revolucionarnih dejanj nove vladavine je bilo, da je tuje kapitaliste razlastila ter proglasila vse prirodno bogastvo za last jugoslovanske državne skupnosti. Leta 1947 je bil objavljen petletni načrt za industrializacijo dežele.

Premagati v tako kratkem času stoletno gospodarsko zaostalost je bila zelo častihlepna naloga, ki je ljudstvo ni moglo izvršiti z lastnimi pičlimi sredstvi. Za to je bila nujno potrebna podpora iz tujine. Jugoslavija je računala na pomoč Sovjetske Rusije in njenih zaveznic.

In res je bila z njimi sklenila celo vrsto pogodb ter si zagotovila, da ji bodo dobavile

potrebne stroje, surovine in strokovnjake. Tedaj pa je kar naenkrat izbruhnil izredno težki in nevarni spor s kominformo. Stalin je dal pretrgati vse vezi z Jugoslavijo, upajoč, da jo gospodarsko zlomi in nato politično podjarmi.

»ODTRGOVALI SO SI OD UST«

V svojem obupnem položaju se je Jugoslavija obrnila na zapad in našla oporo predvsem v Ameriki. Velikopotezna ameriška pomoč je usposobila Jugoslavijo, da je zmogovito odbila Stalinove naklepe ter ostala neodvisna.

Iz Amerike je prihajalo orožje in hrana, so prišli stroji, surovine in denar, vendar je glavno breme pri industrializaciji dežele ležalo kljub vsemu na plečih jugoslovanskih narodov.

»Težko nam je bilo,« je rekel 26. septembra Tito v Zvorniku, »ker smo začeli iz nič in ničesar nismo imeli.« To je ravno tako, kakor da bi si mali kmet hotel brez posojila zgraditi nova gospodarska poslopja ter nabaviti poljedelske stroje. Če hoče to za vsako ceno doseči, mora silno varčevati: odreči se mora pijači in tobaku, se odpovedati novi obleki in obutvi, skratka pošteno pas stiskati.

Tako se je zgodilo jugoslovanskim narodom: živeti so morali ob nizkih plačah ter se odpovedati vsem življenjskim udobnostim, da se je država mogla industrializirati. »Ljudje naše dežele,« je priznal Tito v Zvorniku, »si morajo odtrgovati od ust, da lahko

NOVICE Z VSEGA SVETA

VOLITVE V SAARSKI KOTLINI

Preteklo nedeljo so bile v obmejni francosko-nemški pokrajini Posarju volitve, ki so dvignile velikanski prah v svetu. Ljudstvo se je moralo odločiti, ali sprejme sporazum, sklenjen svoj čas med Adenauerjem in Francijo, po katerem naj bi ta dežela dobila demokratično samovlado pod nadzorstvom zapadnih velesil.

Prebivalstvo je sporazum z več ko dvetretjinsko večino odbilo in se namesto tega izreklo za priključitev k matični državi Nemčiji. Narodna zavednost je bila močnejša kakor vsi oziri na gospodarske koristi, ki bi jih mednarodno zaščitena samouprava lahko nudila prebivalstvu.

V volitvah sta bila poražena Francija in kancler Adenauer, toda bolj Francija kot Adenauer. On je s sporazumom dokazal svojo dobro voljo in ne more nič za to, da ga posarski Nemci niso poslušali.

Kaj bo sedaj? Nekateri trde, da so sedaj resno ogroženi dobri odnosi med Nemčijo in Francijo. Zdi se pa, da temu ni tako. Nemška in francoska vlada sta namreč izjavili, da izid volitev ne sme izpodkopati prijateljskega sodelovanja med sosednjima državama, ker se predobro zavedata, da je pomirjenje Evrope odvisno v prvi vrsti od sprave med Francozi in Nemci.

V zapadni Nemčiji sodijo, da bo izid volitev morda celo koristil pravičnim in iskrenim odnosom med obema narodoma. Bodoča združena Evropa ne more namreč sloneti na tem, da si ena država prilasča narodno ozemlje sosedja, kakor je poskušala Francija v Posarju, temveč samo na popolni enakopravnosti vseh evropskih narodov.

Za sedaj je posarska vlada odstopila in v kratkem bodo razpisali nove volitve v deželno skupščino. Na podlagi izida se bodo pričela nova pogajanja med Francijo in Nemčijo.

SESTANEK V ŽENEVI

Danes so se zbrali v Ženevi zunanji ministri Sovjetske zveze in treh zapadnih velesil, da nadaljujejo razgovore, ki so jih imeli v istem mestu preteklo poletje načelniki njihovih vlad Eisenhower, Bulganin, Eden in Faure.

Pogajali se bodo o treh zadevah: o varnosti Evrope in zedinjenju Nemčije, o splošnem razoroževanju in o izboljšanju odnosov med vzhodnim in zapadnim svetom. Politični opazovalci menijo, da uspehi sestanka ne bodo bogsigavedi kako veliki. Najlaže se utegnejo domeniti o tem, naj se izboljšajo odnosi med Sovjetsko zvezo in zapadom, in v tej stvari bodo najbrž podpisali sporazume.

Tudi glede razoroževanja je upati, da bodo razgovori koristni, ker so se nazori Sovjetske zveze in zapadnjakov v zadnjih časih precej približali. Vendar je pot, ki vodi do končnega sporazuma, še dolga in naporna.

Najtežje je seveda vprašanje zedinjenja Nemčije. Tu so Rusi, Nemci in zapadnjaki nepopustljivi in nasprotja med njimi so danes še nepremostljiva.

Najvažnejše pa je, da so se dosedanji hudi nasprotniki sploh našli pri zeleni mizi

ter da se trudijo mirno urediti svet. Nekateri menijo, da je sedanji sestanek v Ženevi samo uvod v dolgo vrsto bodočih pogajanj, ki bodo verjetno trajali več — let.

DULLES OBIŠČE TITA

Ameriški zunanji minister Dulles se bo 6. novembra sestal na Brionih s Titom. Večer prej bo prisostvoval na Dunaju svečani otvoritvi obnovljene državne opere, drugo jutro bo odletel v Pulj in opoldne že kosil pri Titu.

To je prvič, da kak ameriški zunanji minister obiše Jugoslavijo. Ko so ga časnikarji vprašali, čemu potuje, se je Dulles nasmehnul, da ni še nikoli videl niti Jugoslavije, niti Tita. Toda že to, da se Dulles pada na Brione med samim zasedanjem velike četvorice v Ženevi, dokazuje, da bosta oba državnika razpravljala o važnih političnih zadevah.

Pravijo, da se bosta menila o bodoči varnosti Evrope in o zedinjenju Nemčije. Prav gotovo bosta govorila tudi o odnosih med Jugoslavijo in Ameriko, ki so se po obisku državnega podtajnika Murphyja razčistili in utrdili.

AGITACIJA ZA JUŽNI TIROL

V Avstriji se načrtno nadaljuje borba za nemško manjšino v Italiji. Tako beremo, da je bilo v Gradcu veliko zborovanje, ki so se ga udeležile vse obstoječe stranke. Glavni govornik dr. Reimann je poudarjal, da se proti južnim Tirolcem vodi danes prav taka raznarodovalna politika kakor za časa fašizma, samo z demokratičnimi in bolj prikritimi sredstvi. Na koncu je zahteval za južni Tirol — ljudsko glasovanje.

ALBERT SCHWEITZER

Ime tega 80-letnega švicarskega zdravnika in filozofa prodira vedno bolj v svetovno javnost. Svoje življenje in vse svoje premoženje je porabil za ustanavljanje bolnišnic in zavetišč med zapuščenimi črnci pokrajine Konga v Afriki. Milijoni črncev ga poznajo po tem, kako je sredi nevarnosti pragozdov vselej hitel nesebično vsakomur na pomoč in ga brezplačno zdravil.

Letos je bil Schweitzer odlikovan z Nobelovo nagrado, te dni ga je pa sprejela angleška kraljica ter mu pripela na prsi najvišji red Velike Britanije. Poleg njega nosi ta red samo še predsednik Združenih držav Eisenhower.

Ponižni in skromni slavljeneec se pripravljala, da iz Londona spet zgine k svojim črncem v osrčje Afrike, kjer bo najbrž tudi umrl.

SE HODIJO UČIT

V Sovjetski zvezi se petletni načrti za poljedelstvo in stanovanjske hiše niso bogsigavedi kako obnesli. Zato je posebno sovjetsko odposlanstvo odpotovalo v Zedinjene države proučevati tamkajšnje poljedelstvo, ki proizvaja, kakor vemo, toliko živil, da Amerikanci ne vedo kam z njimi.

Drugo odposlanstvo pod vodstvom podpredsednika sovjetske vlade Kučerenka je prišlo v Italijo, kjer proučuje vprašanje zidanja javnih zgradb in stanovanjskih poslopij.

NOVO MINISTRSTVO

Italijanska država ne skrbi samo za red in mir v deželi, ne pobira le davkov in drugače vodi javno upravo, temveč je mnogo denarja vložila tudi v razna podjetja, kjer je postala solastnik. V njeni lasti so banke, ona ima besedo v ladjedelnicah, zavarovalnicah in tovarnah.

Zato je vlada sklenila ustanoviti posebno ministrstvo za državno udeležbo v gospodarstvu.

ZNATI MORAJO JEZIK DOMAČINOV

Predsednik angleških rudarskih organizacij Levitt je pred dnevi izjavil, da se morajo italijanski in avstrijski delavci, če hočejo biti zaposleni v angleških premogokopih, naučiti jezik domačinov. Danes mislijo priseljenci le na denar in na ženske, toda to ne zadostuje. Če hočejo živeti v Yorkshiru, morajo biti sposobni, se sporazumevati z ljudmi v domačem narečju.

To zahtevo je sporočil Lewitt vodstvu tamkajšnjih podržavljenih premogovnikov, ki namerava poklicati v deželo 20.000 italijanskih in avstrijskih rudarjev.

NAŠA VINA V RIMU

Pred nekaj dnevi je bila v Rimu 5. vsedržavna vinska razstava. Na njej so se odlikovala zlasti goriška in furlanska vina, v prvi vrsti Tokaj, beli Pinot, Merlot in Cabernet. Minister za kmetijstvo je pohvalil posebno vina goriške in videmske dežele.

ŠOLSTVO V SVETU

Združeni narodi so izdali zelo debelo knjigo, v kateri so popisane šolske razmere v 200 deželah na svetu. Iz nje vidimo, da od vsakih 10 otrok obiskujejo danes šolo samo štirje. Večina človeštva torej še vedno ne zna pisati in brati. In vendar pravijo, da živimo v stoletju prosvete in napredka!

ŽENSKÉ PREVLADUJEJO

Zapadna Nemčija je po ljudskem štetju preteklega junija štela skoro natančno 50 milijonov prebivalcev, torej nekaj več kot Italija. Iz številk, ki so jih sedaj objavili, izhaja, da je v Nemčiji 3 milijone več žensk kot moških. To je posledica velikih zgub v zadnji vojni.

BREZ OČETOVSTVA

Rimska poslanska zbornica je potrdila nov zakon, po katerem ni več potrebno, da se v osebnih izkaznicah in drugih listinah zapiše tudi ime očeta. To so uvedli zaradi tega, da se nezakonskim otrokom prihrani nerodno izpričevanje, kdo je njihov oče.

SMO V VELIKI MANJŠINI

Pri Združenih narodih so zbrali podatke tudi o tem, kako ljudje jedo, in pri tem ugotovili, da se vilic, žlice in noža poslužuje danes le okoli 320 milijonov ljudi na svetu. Posebne paličice uporablja pri jedi 530 milijonov, 740 milijonov pa je še vedno s — prsti. Poleg prstov uporablja pri jedi tudi lovski nož približno 190 milijonov ljudi. Ostali so otroci, ki jih niso vzeli v statistiko.

ŠOLSKE KUHINJE

S prvim decembrom letošnjega leta bodo na Goriškem spet odprli kuhinje za učence ljudskih šol in otroških vrtec. Hrano bodo izboljšali, ker ji mislijo dodati nekaj iz ameriške pomoči.

Mikojanov daljnogled

Ob včerajšnji prvi obletnici, odkar se je Italija spet vrnila v Trst, je Il Piccolo priobčil značilen uvodnik.

Obisk sovjetskega podpredsednika vlade Mikojana cona B, ko je ruski državnik motril z višine Socerba z daljnogledom Trst — poudarja list — »ni mali dogodek iz tujskega prometa, temveč opozorilo ali bolje opomin, ki ga ne smemo omalovaževati«. Dogodek iz Socerba dokazuje, da nas iz inozemstva skrbno opazujejo in si zapisujejo vse znake tržaške krize.

Londonski sporazum po mnenju Piccola nikakor ni rešil tržaškega vprašanja, temveč ga je še zaostri: medtem ko se Italija trudi, kako bi se s sosedom pomirila, troši Jugoslavija, ki bo v kratkem najbolje oborožena država v Evropi, na Tržaškem velike vsote za protitalijansko propagando ter očaka samo na ugoden trenutek, da postavi tržaško vprašanje zopet v mednarodno razpravo, kakor se danes že dogaja z južno Tirolo. Ker je Italiji na Tržaškem poverjena samo uprava in ni ona tukaj vrhovna gospodarica, so pravno pri nas še vedno mogoče spremembe, vsaj tako nameravajo »oni, ki nas s Socerba nadzorujejo«.

Politika Italije na Tržaškem — trdi Piccolo — »je v svojih temeljih zgrešena ter jo je treba brez odlašanja popraviti, in sicer prej, nego bo prepozno. Drugače utegne italijanska demokracija zgubiti v Trstu »bitko z vsemi številnimi slabimi posledicami zase in za italijanski narod«.

Vseh teh nevarnosti je torej kriva zgrešena politika Rima. Toda kdo je za tako politiko odgovoren? Mikojan in Tito prav gotovo ne! Laško politiko dela Italija sama in samo od nje je odvisno, kako bo rešila gospodarsko krizo Trsta in kako naj oblastva ravnajo s tukajšnjimi Slovenci.

Če bi Rim premagal pri nas brezposelnost, spremenil naše ozemlje v svobodno cono ter s Slovenci ravnal pravično in pošteno, bi se mu ne bilo treba ničesar bati: niti iredentizma, niti sporov s sosedi, in mednarodna javnost bi ne imela nobenega vzroka, da razpravlja iznova o tržaškem vprašanju.

Vse je odvisno od Italijanov samih!

NOVICE

SMRT V STENAH

Letošnje poletje so planine zahtevale precej žrtev. Samo v zapadni Evropi se je smrtno ponesrečilo v gorah 208 planincev, več sto jih je pa bilo ranjenih. Največ se jih je pobilo v avstrijskih Alpah.

KAKO SPIŠ?

Zdravniki pravijo, da je lega v spanju zelo važna. Najbolj ugodno je spanje na desnem boku. V resnici tako leži 58 odstotkov ljudi. Vznak jih spi 27 od sto, 13 od sto na levem boku, dva pa na trebuhu, kar je najslabše. Kako spiš ti?

ZAPOZNELI POŠTENJAK

Pred 16 leti je bančni uradnik iz Londona G. Bosely pustil v bližini kraljevega dvorca svoj avto, v katerem je bila torba s 27 tisoč dolarji. Neznani lopov mu je bil vse pobral.

Mislite si njegovo veliko iznenadenje, ko je pred kratkim dobil po pošti vrnjeno torbo s celotno vsoto in povrhu še obresti za preteklih 16 let. To je danes veliko milijonsko premoženje. Neznani tat se je medtem skesal in hotel popraviti storjeno krivico.

PRAZNIK VARČEVANJA

Dne 31. oktobra bodo po vsem svetu praznovali dan varčevanja. V raznih italijanskih mestih mislijo razdeliti med dijake hranilne knjižice ter s temi darovi dvigniti med mladino smisel za varčevanje.

MIKROBI

Ker krožijo bankovci po vseh mogočih rokah, po čistih in umazanih, so v Rimu podvrgli denar znanstvenemu zdravniškemu pregledu ter ugotovili, da je bilo samo na enem tisočaku 400 milijonov raznih mikrobov, prenašalcev bolezni.

Marsikak bralec bo kljub temu poželjivo vzdihnil: »Da bi jih le dosti imeli!«

MASLO V ŠKATLAH

V avstralski državi Queensland so izumili način, kako se maslo ohrani tudi v vročini sveže. Iz njega odstranijo čim več vode, mu dodajo neke vrste olja, nekoliko soli in mleka v prahu ter ga spravijo v škatle. V njih o-

stane maslo sveže 2 leti. Uporabljajo ga v prvi vrsti za vojaštvo v tropičnih krajih.

KOLIKO KNJIG TISKAJO

Zveza italijanskih založnikov je razpravljala o stanju knjižnega trga v državi in ugotovila naslednje: v Italiji tiskajo vsako leto toliko knjig, da pride na vsakega prebivalca 220 lir stroškov. Razen v Španiji izdajo v vseh drugih državah Evrope dosti več denarja za knjige.

ZADELO JE NJEGA SAMEGA

Milton Rudd je ime velikega ameriškega vremenoslovca iz Kalifornije. Po radiu je prav točno napovedoval še za isti dan nevihte in strele, četudi je sijalo še najlepše sonce, in se ni nikoli zmotil. Tako je naredil tudi pred kratkim in zlezel nato v svoj stolp, ko je naenkrat udarila z jasnega strela in njega samega ubila.

AMERIŠKA NOVOST

V Ameriki prodajajo posebno tekočino, s katero avtomobilist namaže steklo pred seboj, tako da mu barva zaščiti oči pred slepečim bleskom snega, ponoči pa pred prežarko lučjo nasproti prihajajočih avtomobilov. Novi izum bo preprečil mnogo prometnih nezgod na cestah.

Nova gospodarska politika Jugoslavije

Nadaljevanje s 1. strani

kupijo tisto, kar je potrebno za izgradnjo naših tovarn, hidrocentral itd.«

Te nadčloveške žrtve so sicer obrodile vidne sadove: proizvodnja železa in jekla se je potrojila, ravno tako se je potrojila proizvodnja elektrike in nastale so najrazličnejše nove tovarne, toda življenje množice je še vedno zelo težko in trdo.

SODELOVANJE Z AMERIKO

Voditelji Jugoslavije so se pa sedaj pričeli, da tako ne more iti naprej in da je treba življenjske pogoje delovnih ljudi brezpogojno zboljšati. Zato so se odločili postaviti svojo gospodarsko politiko na nove temelje.

Sklenili so, da bodo v bodoče z vso silo podpirali razvoj podjetij, ki izdelujejo v prvi vrsti blago vsakdanje potrošnje, kakor tekstil, obušarstvo, obleke, hrano, pohištvo, kolesa in slično. V težki industriji bodo izgradili do kraja samo ona velepodjetja, ki so neobhodno potrebna: novih tovarn in železnic za sedaj ne bodo zidali.

Za nadaljnji razvoj in napredek nekaterih področij industrije bodo poskrbeli na ta način, da pritegnejo k sodelovanju kapital iz inozemstva, predvsem seveda Amerikance, ki so bogati in jim je mnogo do tega, da Jugoslavija izkoristi nekatere svoje važne zemeljske zaklade. Jugoslaviji bodo dali dolgoročno posojila, ki naj jih odplačajo bodoči rodovi.

Najbolj pereče vprašanje jugoslovanskega gospodarstva je pa kmetijstvo, ki so ga v povojnih letih močno zanemarjali. Kmečka proizvodnja se po vojni ni dvignila, medtem je pa mestno prebivalstvo silno naraslo, saj pride z dežele letno 140 tisoč novih delavcev v tovarne. Kmetov je čedalje manj, potrebnikov vedno več in tako je začela Jugoslavija primanjkovati — hrana.

SVOBODEN IN NEODVIŠEN KMET

Vlada se je zavedla, da je to velikanska luža državnega gospodarstva, zakaj vsak narod, ki hoče biti neodvisen, mora najprej poskrbeti, da na svoji zemlji lahko samega sebe prehrani. Zato so začeli v zadnjih letih vlagati vse večje kapitale v kmetijstvo. L. 1952 je potrošila država za poljedelstvo 2 milijardi 300 milijonov dinarjev, prihodnje leto 12 milijard in 300 milijonov, leta 1955 pa že 25 milijard.

Ta denar so uporabili za osuševanje močvirij, namakanje suhotne zemlje, za poljedelske stroje in posojila kmetovalcem. Predvsem so pa začeli deliti med kmete večje množine cenjenih umetnih gnojil, izbranih semen in plemenske živine.

Najvažnejše za kmete je pa bilo, da jih nihče več ne sili v kolektivne obdelovalne zadrage. Kdor se je vpisal, je lahko svobodno izstopil. Ravno tako je država ukinila vse prisilne oddaje pridelkov in živine po maksimalnih cenah. Kmet je spet popoln gospodar vsega, kar pridelava, ter lahko vse proda na prostem trgu. V zadrage lahko stopi, toda le prostovoljno in če spozna, da je to v njegovo — korist!

Vse te mere so povzročile, da je poljedelstvo oživelo, vendar je v primeri z drugimi deželami še vedno precej zaostalo. Saj je v Italiji povprečni hektarski donos žita za več ko 3 kvintale višji kot v Jugoslaviji. In vendar so strokovnjaki izračunali, da bi Jugoslavija zadovoljila vse domače potrebe, če bi svoj donos povečala samo za 1 kvintal žita na hektar.

Ta cilj je dosegljiv in bi moral biti že davno uresničen, da so v Jugoslaviji že od spočetka uvedli agrarno politiko, za katero so se sedaj končno odločili.

Dopisi v Tržaškega

Kaj je s Seladom v Nabrežini?

Med številnimi brezposelnimi delavci, ki dan za dnem zmanjšujejo kruha, se zadnje čase čedalje bolj širi nezadovoljstvo nad ravnanjem ustanove Selad v nabrežinski občini.

Že dalj časa se širijo govorice, da se pri Seladu ne drže predpisov, ki urejujejo sprejem novih moči na delo. Prizadeti trde, da se tu grobo krši Palamarov odlok 192, po katerem mora vsak delavec, ki je odslužil 6-mesečni rok, biti od Selada odpuščen. V Nabrežini pa so ljudje, ki so že leta in leta nepretrgoma zaposleni, medtem ko drugi zaman čakajo, da pridejo do koščka kruha.

Silno nezadovoljstvo je nastalo tudi med različnimi delovodji, in sicer zato, ker jim nečejo priznati plač, ki odgovarjajo njihovu delu. Do danes namreč vsi ti ljudje prejema isto plačo kakor ostali delavci, ne glede na to, da so osebno odgovorni tako za potek del kakor za stanje orodja in strojev. Vse njihove pritožbe in prošnje so doslej naletele na gluha ušesa.

Nadaljnja krivica, ki se tu dogaja, je v tem, da se pri dodeljevanju različnih del ne upoštevajo niti umske ter poklicne sposobnosti posameznih delavcev niti njihove socialne razmere ter zdravstveno stanje. Najbolj kriče je primer nekega delavca, vojne invalida brez pokojnine, katerega so postavili za čuvaja v neko barako na avtocesti, kljub temu da ima srednješolsko izobrazbo in je priznan tehnični risar.

Tale človek bi po vseh predpisih spadal v urad in ne v barako, kjer mora ponoči zmrzovati. Zanimivo je, da po novih predpisih ne predlaga urad za delo, kateri delavci naj se sprejmejo k Seladu, kakor je bilo druga leta, temveč neka pomožna ustanova za

socialno skrbstvo. Slednja ima sedež v Trstu in se njeni uradniki tu pa tam pripeljejo v Nabrežino, kjer zaslišujejo posamezne brezposelne delavce. Vodstvo Selada se nato ravna po podatkih, ki mu jih pošlje omenjena ustanova. Tu nastane vprašanje, kako si morejo ti tržaški uradniki ustvariti pravo sliko o socialnih razmerah in potrebah naših družin, ko teh krajev in ljudi sploh ne poznajo. Zakaj ne opravljajo te službe domače organizacije, občinska uprava, občinska podporni ustanova itd. Razumem se, da se na ta način dogajajo grobe krivice in da so sprejeti na delo ljudje, ki nimajo toliko potrebe, medtem ko ostanejo ubožnejši na cesti.

Marsikaj bi nadalje še lahko rekli o tako zvanem »vodilnem« kadru, ki vedri in oblači v pisarni Selada v občinskem domu. Najmanj, kar lahko o teh gospodih rečemo, je to, da bi tudi zanje morali veljati zakonski predpisi in predvsem komisarjev odlok, ki določa, koliko časa sme biti kdo pri Seladu.

V Nabrežini imamo več brezposelnih geometrov, knjigovodij in učiteljev, ki lahko stari kader nadomestijo, ne da bi trpel škodo potek del.

Naj za zaključek pripomnimo naslednje: Ustanova Selad je nastala, da se zajezi brezposelnost in je zato zgolj socialnega značaja. To bi moralo vodstvo Selada imeti vedno pred očmi. Da bi se pri nameščanju ne dogajale krivice, bi bilo najbolje, če bi imela pri stvari besedo tudi domača občinska in druga oblastva.

Dokler se to ne zgodi, bodo krivice in razni nedostatki čedalje večji.

in stanovanja za tri duhovnike. V drugi polovici stavbe bodo občinski uradi, stanovanje za občinskega delegata, zdravniška ambulanta ter stanovanje za zdravnika.

Kakor smo z ene strani prav zadovoljni, da se je končno rešilo vprašanje našega župnišča, ne moremo z druge strani odobravati, da so oblastva v eno stavbo namestila tako cerkvene kakor občinske urade. Na ta način se v javnosti vzbuja videz, da so cerkvena in svetna oblastva eno in isto, kar pa je posebno v današnjih časih treba strogo ločiti. Poleg tega je novo poslopje zidano na cerkvenem zemljišču in bi moralo biti zgrajeno na račun vojne škode.

Na važnem križišču, kjer cesta iz Trsta prečka avtocesto, se pogosto dogajajo nesreče. Ni se še polegel mučen vtis, ki ga je vzbudila smrt dveh Švicarjev, ko je pretekli teden tu prišlo ponovno do nezgode. To pot se je ponesrečil domačin Vasja Gulič. Z motornim kolesom je trčil v tovornik, ki je pravkar zavijal na avtocesto proti Sosljanu. Guliča so odpeljali v bolnico, kjer se bo moral zdraviti približno mesec dni.

Glede na resne in pogoste nezgode, bi svetovali, naj se namesti na sredi ceste policaj, ki bo nadzoroval promet, ker svetlobni znaki niso več zadostni.

Openci želimo tudi, da se primerno uredi občinsko zemljišče pred našim pokopališčem. Tu bi lahko naredili lep vrt in postajališče za motorna vozila, ki se sedaj nimajo kje ustaviti. Tudi cesta mimo pokopališča je posebno v deževnih dneh obupna. Morda se bo občina le odločila, da jo asfaltira.

NEVAREN POKLIC

Tridesetletna Jakobina Rainat je bila ena najsposobnejših akrobatinj na svetu. Pri svojih nastopih se je čutila tako varno, da je letela po zraku z orodja na orodje brez varnostne mreže nad zemljo. Gledalcem so se od strahu kar ježili lasje. Tako je nastopila 18. septembra tudi v Rimu v cirkusu Togni. Visela je ob samih petah na trapezu ter se gugala, da se zažene v prazen prostor, ko se ji nenadoma spolzne ter trešči z višine na zemljo. Iz občinstva se dvignejo kriki groze. Uboga Jakobina si je na dveh mestih zlomila hrbtenico.

Nesrečna žena je te dni umrla v pariški bolnici ter zapustila triletnega osirotelega sinčka.

KAKO SE MNOŽIMO

Statistični urad Organizacije združenih narodov je objavil številke, iz katerih izhaja, da je ob koncu leta 1954-55 živelo na svetu 2528 milijonov ljudi. V enem letu se je človeštvo povečalo za 35 milijonov duš.

GLASBENA MATICA V TRSTU

priredi

V SOBOTO 29. in V NEDELJO 30. OKTOBRA
ob 20.30 V DVORANI NA STADIONU 1. MAJ
(str. di Guardiella 7)

VEČER NARODNIH PESMI

Sodelujejo operni kvartet »Niko Stritofa«, duet
Bogdana Stritar - Tone Kozlevčar, harmonikar
Avgust Stanko. Recitira Janez Rohacek.

V NEDELJO 30. OKT. OB 16. URI. BO V
KINODVORANI V NABREZINI

VEČER NARODNIH PESMI

z istim sporedom

RICMANJE

Pretekli torek je rešilni avto odpeljal v tržaško bolnico 21-letnega Josipa Blažiča iz Ricmanj. Mladenič se je na lambreti vozil proti domu, ko je na nekem cestnem križišču trčil ob tovornik. Zdravniki so mu nudili prvo pomoč ter ga še isti dan poslali domov. Pri trčenju si je Blažič poškodoval nos, čelo in roko. Ozdravel bo v 8 dneh.

LONJER

Tridesetletnemu Silvanu Petarosu z Lonjerske ceste 90 se je pretekli torek zgodila nesreča, ki bi lahko imela hujše posledice. Mladenič je delal na ladji »Elena Parodi« v našem pristanišču, ko je nenadoma iz še nepoznatih razlogov padel v 10 metrov globoko dno ladje.

Odpeljali so ga v bolnico, kjer so mu zdravniki ugotovili razne udarce na glavi, rami in kolku. Ostal je v bolnici, vendar bo v 15 dneh okrevalec.

S prekoceanskim parnikom »Vulcanio« se je pretekli četrtek vrnila v svojo hišo na Lonjerski cesti 106 g. Josipina Čepar, ki je bila v Ameriki 31 let. Leta 1924 sta z možem zapustila Trst ter odšla v ZDA, ker v rojstnem mestu ni bilo dela. Pred 7 leti ji je mož umrl in je ga. Čepar morala ves čas trdo delati v tovarni. Pred nedavnim se je odločila, da se vrne domov, a sedaj še ne

ve, če bo tudi ostala. Rojakinjo toplo pozdravljamo!

SV. KRIŽ

Pred približno dvema mesecema so pri nas začeli graditi novo šolsko poslopje. Križani so to že večkrat zahtevali, ker sedanji šolski prostori nikakor ne odgovarjajo več potrebam, ki so nastale zaradi čedalje večjega števila istrskih beguncev.

Z zadovoljstvom smo gledali na potek gradnje, ki pa se je nenadoma ustavila. Goli zidovi sedaj pričakujejo, da se delo dovrši. Upamo, da se oblastva za stvar zavzamejo, tako da ne bosta prihodnje leto trpela niti pouk niti vzgoja naše dece.

Ko bo novo poslopje dograjeno, ne bo treba učencem petega razreda osnovne šole in dijakom industrijskega tečaja v kilometer oddaljeno »Lego«; poleg tega bodo tako slovenski kakor italijanski otroci ter vrtec imeli pouk le dopoldne, kar je v vzgojnem pogledu edino pravilno.

OPČINE

Gradbena dejavnost na Opčinah je precej živahna. Kakor smo svoj čas poročali, so sedaj v polnem teku dela na železniški postaji, a se nekam dolgo vlečejo.

Maja meseca so blizu cerkve začeli zidati lep in veliko poslopje. Tu bodo župni urad

Dopisi iz Goriške

ŠTEVERJAN

Na seji dne 16. oktobra je naš občinski svet med drugim razpravljal o proračunu za leto 1956. Proračun izkazuje skoraj štiri milijone primanjkljaja. Za kritje je potrebna državna pomoč.

Svetovalci so nadalje posvetili največjo pozornost vprašanju vodovoda, ki je trenutno najvažnejša gospodarska potreba Števerjancev, Oslavcev in Štmavercev. Z veseljem ugotavljamo, da se je za naš vodovod začela sedaj zanimati vsa javnost. Saj je celo tržaški »Il Piccolo«, kakor nas je obvestil Novilist, pozval oblastva, naj čimprej zadostijo tej prevažni gospodarski in zdravstveni potrebi briškega ljudstva.

Zvedeli smo, da je tudi deželni svetovalec Poletto stavil predsedniku dr. Culotu vprašanje, ki se tiče števerjanskega in oslavskega vodovoda. G. Poletto poudarja, da bi se mogla zadeva najhitreje in najceneje rešiti s podaljšanjem vodovoda iz Jugoslavije v Števerjan, Oslavje in Štmaver. Deželna uprava bi se morala dogovoriti z goriško in števerjansko občinsko upravo o skupnih ukrepih, kako naj se čimprej začnejo dogovori z jugoslovanskimi oblastvi.

O Polettovem predlogu bo deželni svet moral razpravljati na prihodnji seji. Prepričani smo, da se bo vprašanje vodovodnih naprav za briško prebivalstvo na italijanski strani v doglednem času ugodno rešilo.

Oblastva te gradnje kratkoma ne bodo več mogle dolgo odlašati.

IZZIVANJE ŠOVINISTOV

Preteklo nedeljo se je gruča italijanskih fantalinov jako nespodobno in naravnost izzivalno vedla v solkanskem hotelu pri Sabotinu. Pela je med drugim tudi znano izzivalno pesem »Ven s tujci«. Kljub nekajkratnemu prijaznemu opominu stražnikov, da lahko pojo vse pesmi, a da ni nikomur dovoljeno izzivati, se šovinisti niso dali pomiriti. Stražnikom ni ostalo drugega kot odvesti nespodobneže na blok, kjer so nekaterim prepustnice raztrgali, drugim pa uničili jugoslovansko dovoljenje. Prav bi bilo, da gleda kvestura takim tičem bolj na prste, saj te razgrajače prav dobro pozna. Da v nedeljo ni prišlo do hudega pretepa, gre zasluga le domačinom v Jugoslaviji in modremu nastopu tamkajšnjih stražnikov. Iti v tuj dom in tam domačine zmerjati za »tujce«, je zares drznost, ki si je ne sme nihče dovoliti.

IZ DOBERDOBA

Pretekli teden je goriški prefekt dr. De Zerbi sprejel našega župana. G. Ferletič je državnemu oblastniku predložil nekatera važna vprašanja občinske uprave in orisal gospodarski položaj občine.

Doberdobci zlasti želimo, da bi se čimprej zgradilo novo poštno poslopje. Vsi imamo vtis, da gre delo prepočasi od rok. To pa zaradi tega, ker je županstvo dobilo pre malo državne podpore, da bi v kratkem času moglo dokončati gradnjo. Zato je nujno potrebno, da priskoči občinski upravi prefektura na pomoč ter odločno podpre njene gradbene načrte tako v Doberdobo kakor tudi v drugih vaseh. Jamlje n. pr. že leta in leta čakajo na gradnjo prepotrebne cerkve in

novе ljudske šole. Vasi našega Dola pa zaman moledujejo, da bi postale deležne prepotrebne električne luči. Vsa okolica jo že ima, le Doljani se morajo mučiti in si kvartiti oči ob krmizljavi petrolejki.

Ves Kras se je razveselil ob vesti, da se je inženirju Crovettiju končno posrečilo ugodno končati pogajanja z Esso Standard v Ameriki in britansko petrolejsko družbo v Londonu. Podjetja so namreč naročila gradnjo petrolejskih ladij. Nova naročila znašajo skupno 216 tisoč ton. Tako je vsaj tržiška ladjedelniška industrija, ki zaposluje veliko število delavcev iz kraških vasi, za več časa oskrbljena z delom. Našim delavcem se je s tem odvalila z duše velika skrb za prihodnost.

Prefektorni odbor je z malimi spremembami odobril družinski davek doberdobske občine za leto 1956.

KRMIN

Pričelo se je vpisovanje v mizarski tečaj; prijavijo se lahko fantje od 14. leta dalje. Tečaj bo trajal 3 mesecev; pouk bo v poslopju krminske industrijske šole od 17.30 do 20.30 ure in se prične 16. novembra. Tečaj je dvoleten.

PAZITE NA STRUPENE GOBE

Goriško županstvo razglašča, da je nakup gob kakor tudi njihova prodaja dovoljena le na pokrite trgu. Tu bodo gobe vsak dan pregledali tržni nadzorniki in vsak koš bo imel listek v dokaz, da so gobe zdrave.

Oni, ki bodo prodajali gobe izven trga — potujoča prodaja je prepovedana — bodo strogo kaznovani.

Z VRHA

Naj se po dolgem presledku zopet oglašimo v Novem listu. Svoj čas smo že povedali, da bomo iznova spregovorili, ko bo električna luč zasvetila. To se je, hvala Bogu, zgodilo pred več meseci. Danes pa prihajamo v javnost s stvarjo, ki nam že več let leži pri srcu; gre za poštni urad na Vrhu. Doslej so bili vsi naši klici in vse prošnje brezuspešne. Zato danes ponovno naprošamo poštno ravnateljstvo, da ustanovi pri nas prepotrebni poštni urad. Pozivamo tudi županstvo, naj nas v tej zadevi, ki je za Vrhovce velike gospodarske važnosti, z vsemi silami podpre.

Nedavno tega je lepo število izletnikov iz Vicenze obiskalo grobišče v Sredipolju in Vrh sv. Mihaela. Bili so tudi pri naših sosedih v Martinsčini. Znano je namreč, da so Martineci prišli na Kras iz Vicenze. Njihovi rojaki so jim podarili zastavo rodnega mesta. Lepo je, da se naši sosedje prav dobro počutijo na našem Krasu, saj Kraševci z njimi že desetletja živimo v najlepših odnosih. To je dobro spričevalo za slovensko ljudstvo, ki se dobro razume z vsakomer, ki mu ne dela krivice.

PEVMA

Od nedelje, 16. oktobra, naš avtobus (8) ne vozi več preko Korna in ulice Orzoni in Don Bosco, marveč gre iz ulice IX. avgusta čez Korzo do ulice Sv. Klare in odtod po ulicah XX settembre, Zorutti, Boschetto, Brigata Pavia, Torriani na pevmski most in dalje v Pevmo.

TRŽIČ

Prvega novembra bo splula v Tržiču 19-tisoč tonska petrolejska ladja »Brezza«, ki jo je naročila plovna družba »Cosarma« iz Palerma. Nova ladja je enaka ladji »Aurora«, ki je splula v morje v mesecu avgustu t. l.

Pri nas bo goriški zavod za gradnjo ljudskih hiš zgradil 90 stanovanj za odkup. Nova poslopja bodo stala med ulico Matteotti in novo krožno cesto. O pogojih odkupa se vsak meščan lahko pouči pri občinskem uradu.

V prvih dneh novembra prične z deli v Tržiču novo delovišče, pri katerem bo zaposlenih 50 delavcev 127 dni. Delovišče bo zaposleno na račun tržiškega vodovodnega konzorcija. Čistili bodo stare namakalne prekope ter gradili nove.

SOVODNJE

Za gospodinjski tečaj v naši vasi se je prijavilo 20 deklet iz Sovodenj, Gabrij in Podgore. Prepotrebni in našim slovenskim dekletom priljubljeni tečaj se prične v sredo, 3. novembra, ob 17. uri. Dekletom želimo obilo uspehov.

Naj se z nekaj besedami danes spomnimo nenadne smrti domačina Viljema Čavdeka, ki je bil več let zaposlen pri Selvegu v Goricah. Tudi v četrtek predpreteklega tedna se je podal na delo, pa se ni več vrnil. Zvečer pred peto uro, ko bi se bil moral vrniti k družini, ga je zadela kap. Z rešilnim avtom so ga koj odpeljali proti Rdeči hiši, a je na poti izdihnil plemenito dušo.

Rodna vas mu je v soboto priredila veličasten pogreb. Na zadnji poti je pokojnika spremljalo ogromno ljudi iz Sovodenj in okolice. G. Čavdek je bil od vseh spoštovan in izredno priljubljen. Bil je zelo vesten delavec, globoko veren mož, vdan Bogu in narodu.

Naj blagi pokojnik v svojem Stvarniku mirno počiva, njegovim družini in sorodnikom pa izrekamo toplo sožalje.

Prefektorni odbor je na zadnji seji odobril izpopolnitev pravilnika o praznikih v naši občini.

LOČNIK

Vse ceste okoli naše cerkve se hitro urejajo in bodo asfaltirane. Prav tako bo asfaltiran ves ločniški glavni trg. Z novimi deli, ki jih izvršuje znano gradbeno podjetje Alojzij Tacchino, bo dobilo ločniško središče lepše lice. Vsa dela stanejo mestno goriško upravo okoli 4 milijone. Prav in lepo je, da skrbe za olepšanje mesta in okolice. a mi smo po vesti dolžni tudi ob tej priliki poudariti, da kričijo vasi v naših Brdih že skoro 40 let zaman po zdravi pitni vodi.

IZ PODGORE

Že pred več meseci smo v Novem listu poročali, da je zastopnik goriške mestne uprave pregledal cerkveni zvonik ter proučil način, kako naj se na njem postavi nova cerkvena ura. Upali smo tedaj, da bomo kaj kmalu slišali njeno bitje. Pa smo se zmotili, ker smo pozabili na izredno počasnost našega upravnega kljuseta. Prav bi bilo, če bi naša cerkvena uprava podrezala goriško gospodo, da popolnoma ne zaspi, marveč da čimprej uresniči svečano obljubo, ki jo je dala Podgorcem. Saj gre za razmeroma malenkostni strošek, mi pa tiktakanja ure zelo pogrešamo.

Beneška Slovenija

ŠEMPETER SLOVENOV

Videmski zgodovinar Enrico Palladio je v 17. stoletju pisal o beneških Slovencih takole: »Slovenci govorijo poseben jezik, ki je podoben ilirskemu; imajo orjaška telesa, zdrava in vajena težkemu delu, ter umirajo le zaradi starosti.«

Da ni več tako, se prepričaj, ako greš v dopoldanskih urah mimo protijetičnega dispanzerja v Čedadu. Tu vidiš, koliko naših ljudi čaka na zdravniški pregled; še bolj pa spoznaš slabo zdravstveno stanje v naši dolini, ako pogledaš v čedadsko bolnico, kjer je večina bolnikov iz naših dolin.

Kljub temu pa še pogosto srečaš po naših vaseh starčke, ki so ohranili lastnosti nekdanjih beneških Slovencev, kakor jih je opisal Palladio.

Pred nekaj leti je v Kopolju pri Čedadu umrla 102 leti stara Slovenka iz Mersina. Njen brat, ki živi v Čedadu, ima 97 let; pred nekaj meseci je v Stupici umrla Terezija Birtič, ki ji je bilo 98 let. Poznamo še več

takih izjemnih orjakov, ki se bližajo stoletnici.

Tako častljivo starost je dočakal Jožef Jusič iz Klenja pri Šempetru, ki je 14. oktobra t. l. praznoval stoletnico ter vesel in zdrav stopil v drugo stoletje. Neupognjen nosi mož svojih 100 velikih petkov. Vsak dan vstaja ob 5. uri, dela v hlevu in pri hiši. Svoje že stare sinove in vnuke vzpodbuja k delavnemu življenju, godrnja, ako lenarijo in ne delajo, kakor jih je on učil. Je z velikim tekom navadna domača jedila. Vidi dobro tudi na daleč brez naočnikov, presedi več ur na klopi pred hišo, varuje pravnike ter se živo ozira po okoliških hribih, zlasti proti Matajurju; v te hribe je še vedno mladeniško zaljubljen. Ostal jim je zvest in jih v svojem dolgem življenju ni nikoli zapustil. Hodi še vedno k sv. maši in se rad udeležuje, ako le more, okoliških sejmov. Vedno je vesel in dobre volje in ga prav nič ne vznemirjajo preživeli veliki petki; rad govori o svojih bodočih načrtih, kakor da bi meril na svojo 200-letnico.

Njegovega življenjskega slavlja se je udeležila vsa vas, počastila so ga domača oblastva in obiskali so ga dopisniki tukajšnjih časnikov. K vsem čestitkam se radi pridružujemo tudi mi in slavljenču Jusiču želimo od Boga blagoslovljeno drugo stoletje!

RAST NASE VASI

Naša »ljepa in duga vasa« se počasi razvija v mesto. Vseposod rastejo iz tal nove »vile« kakor gobe po dežju. Nad tem se ne moremo čuditi, ako vemo, da je na naših srednjih šolah, učiteljsku in strokovni šoli že nad 700 dijakov, domačinov in gostov iz vse Furlanije. K tem prištejte še cel kader profesorjev z juga ter njihove družine, pa se lahko prepričate, da domačini ne pridemo več v poštev; med gosti se kar zgubimo. Naše šole pa imajo posebno privlačnost zato, ker so dijaki prepričani, da je tu na meji zrelostni izpit lažji kot v notranjosti dežele. Nihče se ne vpraša, kaj in kam z onimi, ki naredo maturo. Že sedaj je veliko število brezposelnih učiteljev, ki ne bodo nikdar dobili službe. Precej je že tudi takih, ki si služijo vsakdanji kruh kot navadni delavci, nekaj jih je celo v belgijskih rudnikih.

BELI GRAD

ZAKLETI GRAD

Spremlja pozno obiskovalko po vijugastih stopnicah navzdol do dvojnih železnih vrat. Tu ga pa cesarica ustavi: »Hočem biti sama s svojim sinom.« Oče gvardijan se zavije v kuto in se skrrije pod temen obok.

Začuden opazuje, kako Elizabeta sama koraka v podzemski dvorani. Od nekod potegne mrzla sapa in polsuhi venci trepečejo in šumijo. Cesarica strahoma obstane, prisluhne, ker odmevajo koraki: so bili njeni... Tiho gre proti krsti, plašno se ozira v okostnjake, ki mečejo velike sence na zidove v rdečkastem svitu sveč. Sunkoma obstane črna žena pred sinovo krsto in iz prave se ji izvije strahovit vzklík: »Rudolf, Rudolf, Rudolf!« Votlo je odmevalo; še vaje-nega gvardijana je pretresla ledena groza. Komaj se je še zavedel, ko je črna cesarica nagloma švignila mimo njega, ker ni mogla sina priklicati iz mrliške krste.

BREZ MIRU V SVET

Nočni obisk je žalostno mater še bolj vznemiril. Hčerama Gizeli in Valeriji je naslednji dan vse povedala in dostavila: »Duhovi se ne prikažejo, če ne dovoli veliki Jehova.«

Doma ni več strpela. Gnalo jo je spet v širni svet iskat miru in pozabe. »Znorela bom, če pomislim, da bom morala še kaj let živeti.« Vleklo jo je spet v zakleti Miramar. Le nekaj dni je vzdržala v osamelem gradu, kjer jo je vse spominjalo na žaloigro s svakom v Mehiki. Vkrcala se je na jahto »Miramar« in odplula na bajno krasni otok Krf. Mirna okolica je nanjo blagodejno vplivala, ozdravila je pa ni. Pot jo je vodila na Malto, v Tunis in spet nazaj domov.

Preteklo je leto in je prišla obletnica sinove smrti. Vso noč je Elizabeta prebdela brez sna. Zjutraj se je odpeljala s cesarjem in hčerama v Mayerling. Soba, kjer se je cesarjevič končal, je bila spremenjena v ka-

pelo. Brez besede ko marmornat kip je bila pri maši. Brez besede se je vrnila v cesarski dvor.

Ko se je poročila še zadnja hči Valerija, je žalostna mati vzklíknila vsa v solzah: »Zdaj ostanem sama.« Cesar je takrat že hodil svoja izvenzakonska pota. Sklenila je, da pojde z Dunaja v širni svet in se ne vrne več. Taka je bila usoda žene s cesarsko krono, a tudi z bremenom tajnega prokletstva nad sabo.

Po vseh teh udarcih je Elizabeta kot odmrta vsemu svetu. Nič več je ni zanimalo dvorno življenje in cesarske dolžnosti in niti vedno bolj pogoste govornice, da je njen mož cesar začel iskati pozabe pri dvorni igralki Katarini Schratt. Nesrečna žena, ki se je zavedala, da ni več prava družica možu, je celo podpirala to zvezo. Postala je tesna prijateljica s Schrattovo in pogosto so cesar, Elizabeta in igralka skupaj zajtrkovali. Schratt, ki je bila resna in lepa dama, ni cesarjevega prijateljstva do sebe izrabljala, ampak si je štela v dolžnost, da osamelega vladarja tolaži. Tudi cesarica je v nekem pismu hčeri Valeriji pisala, da jo le še troje veže na ta svet: mož, hči Valerija in prijateljica Schratt.

Na dvoru ni več strpela. Uredila si je cesarsko jahto z usodnim imenom »Miramar« in začela bloditi po svetu. Sedem let, od l. 1890 do 1897, jo je preganjalo s kraja v kraj, brez odmora in brez prestanka. In, čudo usode, vedno je prihajala v Miramar in odtod naprej v svet. Ni imela cilja; kamor je prišla, od tam je šele brzojavila cesarju. Ta ji je sicer vsaka dva dni pisal, a ona je pisma včasih šele čez mesec dni prebirala, ker je vedno menjala bivališče.

Najbolj je vleklo Elizabeto na klasični jug, v južno Italijo in še bolj v Grčijo. Z divjo voljo se je začela učiti grščine in je na-

jemala grške učitelje za spremljevalce. Na bajno lepem otoku Krfu si je da'la zgraditi krasno vilo »Arhilejona« v slogu starogrških dvorcev. Tudi tu jo je malo časa držalo. Znova je bila na potu na Sicilijo, od tod na Baleare, v severno Afriko, pa zopet nazaj v Grčijo in Miramar. Vedno se je vračala pod naš kraški breg. Včasih le za par dni, kot da je zvezana na usodno nit prokletstva, ki je viselo nad hišo Habsburgovcev. Vmes se je nenadno pojavljala na Dunaju. Ko je cesar že mislil, da je sredi vsega bleska, vendar vedno sam, se je pojavila žena in zopet je upal, da bo užival mirno domačo srečo. Toda Elizabeto je znova zgrabila stara bolezen beganja iz kraja v kraj. Vleklo jo je, da bi odplula kam daleč proč iz krajev življenja in nesrečnih spominov. Pripravila je že vse, da zgine daleč na jug, na otok Tasmnijo v Tihem oceanu, kjer bi končala življenje, da bi nihče ne zvedel zanj. Z ladje je pisala hčeri Valeriji, naj jo po smrti pogrezejo na dno morja. Potem se je pa premislila in pisala na Dunaj Francu Jožefu: »Upam, da bom kmalu umrla. Mojo krsto postavite v grobnico k Rudolfu, a ne v tisti zatohli kot, ampak bolj k okenu. Od tam se vidi zelena vejica. Hodi še prepevat škrjanček tja?« Znaki mračnega uma so se že pojavljali.

Od časa do časa pa se je le še oglašila pri nadvojvodinji Valeriji, da je popestovala vnučke ali pobožala Rudolfovo hčerkico. Pa so jo oblike solze in je spet ukazala svojemu spremstvu na pot. Potovala je po vseh francoskih in španskih kopalščih. Koder se je ustavila, je po cele dneve, celo po osem ur na dan hodila peš, pravzaprav letala, da so dvorne dame zvečer od truda kar omedle-vale. Potem se je navadila, da je begala sama in se ni po dva dni vrnila v hotel. Našli so jo kje v kakem planinskem seniku, vso premočeno in sestradano.

Hrane ni več hotela jemati, češ da se ne sme odebiliti. Pojedla je nekaj pomaranč in kak sladoleđ, to je bilo vse. Zato je tudi shujšala na borih petdeset kil, kar se je poznalo tudi na njenih živcih. (Nadaljevanje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Abecednik „Moje veselje“

Ravnateljstvo za javno šolstvo v Trstu je izdalo abecednik »Moje veselje« za I. razred osnovnih šol. Novi abecednik, ki sta ga sestavila višji šolski nadzornik Hinko Medič in učiteljica Marta Zupan, s slikami pa nadvse ljubko, okusno in umetniško opremljen akademski slikar Bogdan Grom, je prav gotovo prijetno presenetil naše malčke, starše in tudi učitelje.

Ko je pred sto leti napisal Anton Martin Slomšek prvo slovensko šolsko knjigo »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«, so jo ljudje imenovali »zlata knjiga«. Ne bom pretiraval, če povem, da po vsej pravici lahko tudi ta abecednik tako imenujemo.

V čem pa se pravzaprav razlikuje novi abecednik od dosedanjih? Ali so bili vsi prejšnji slabi, pomanjkljivi, neprimerni otrokovemu duševnemu razvoju? Nikakor ne! Saj smo se vsi normalno razvijali naučili iz njih brati in pisati. Razlika je le v metodi, v postopku, to se pravi, da je en način pouka šestletnemu otroku bolj naraven in razumljiv, drug manj. Vse metode pa seveda vodijo šolnike k skupnemu cilju: naučiti otroke brati in pisati in jim dati solidno podlago za nadaljnje šolanje. Isto stremenje so razumljivo imeli tudi pedagogi prejšnjega stoletja in so dosegali tudi svoje uspehe. Toda način njihovega poučevanja je bil težak, čisto neprimeren otrokovemu duhovnemu obzorju, preveč mehaničen in utrudljiv.

Od tedaj pa do danes je pa pedagoška ali vzgojenska veda znatno napredovala, prav tako so bili doseženi veliki uspehi v psihologiji ali dušeslovju in sociologiji ali družboslovju. Sporedno z napredkom teh ved so se seveda izboljševali tudi šolski učbeniki, ki so se ozirali predvsem na otrokovo zmogljivost, med temi seveda v prvi vrsti abecednik.

Dosedanji abecedniki, ne le slovenski ampak tudi drugih narodnosti, so bili sestavljeni po tako zvanem analitično-sintetičnem postopku ali po glasovni metodi. To se pravi, da so učenci najprej spoznali črke oziroma njih sestavne dele, kakor: tanke črte, debele črte, spodnji in zgornji lok itd., nato so črke povezali v zloge in od teh prešli na besede in stavke. Ta postopek je bil počasen, čisto utrudljiv in preveč mehaničen in je tudi premalo upošteval učencevo samodelavnost. V dolgih desetletjih je bila pri tej metodi samo ta sprememba, da so prvi abecedniki začenjali s pisanimi črkami in kasneje s tiskanimi. Napredek je bil seveda tudi v ilustraciji sami.

GLOBALNA METODA

Nova naravna ali globalna metoda, ki je danes predvsem v Italiji in Franciji zelo razširjena, pa ima poudarek na otrokovi samostojnosti in samodelavnosti. Otrok naj iz lastne pobude in iz lastnih nagibov in izkušenj dojema in zaznava življenje okoli sebe, spoznava različne predmete, njih pomen in imena. Tako bo igraje spoznal posamezne črke in besede.

Naravna metoda sloni torej na samohotnem, vsestranskem delu otroka samega, ki skuša z lastnim zanimanjem in lastno voljo, toda z učiteljevo pomočjo, doseči po stopnjah svoj smoter in utrditi v učencu zavest, da je nekaj zmore. Pri tem naj učitelj vodi učenca po starem didaktičnem pravilu: od znanega k neznanemu. Po tem splošnem razgledu si še nekoliko podrobneje ogledjmo novi abecednik od blizu.

Ze zunanja Gromova oprema z medvedkom, zajčkom, deklico, šolo in ptičko, ki vabi v hram učenosti, pritegne mlado glavico, da začne radovedno brskati po knjigi, ki obsega 160 strani. Bogata in zelo posrečena je tudi priloga »Abeceda iz slike«, obsegajoča tri pole pisanih in tiskanih črk in polo besed, ki jih učenec polaga na »abecedo iz slike«.

Za uvod sta avtorja napisala skoraj tri strani spremnih besedi h globalni ali bolj rečeno naravni metodi s priporočilom vzgojiteljem, kako naj ravna pri tem pouku, da bo uspel. To navodilo je zlata vredno posebno za tiste učitelje, ki jim je bila do sedaj globalna metoda še neznanca.

Sedaj pa prehajamo k najtežjemu delu, namreč nazorno prikazati notranjo opremo in metodični postopek te čudovite knjige. Predvsem se z vsake strani jasno vidi, da sta pisatelja in akademski slikar dali v tesnem sodelovanju iz sebe vse, kar je bilo v njihovih močeh.

Knjiga prične z vajami rok, to je z navodili, kako naj si učenci pridobijo spretnost roke s preri-

vanjem ravnih in poševnih črt, križcev, lokov, krogov, vijug itd., tako s svinčnikom, barvniki ali s peresom.

Nato pa se prične prava šola. »Kako pa?« boste vprašali. Prav zanimivo! Ker je abecednik preobširen, zato vam bom podal le nekaj značilnih odlomkov, da boste znali razlikovati, kako ste se učili abc vi in kako se bodo učili vaši otroci.

Na prvih desetih straneh abecednika je narisanih vse polno predmetov, ki jih učenec vidi v razredu, v jesenski naravi in domači kuhinji. Pod vsako sliko je ime predmeta.

Učenci najprej glasno in z jasno izgovarjavo izenujejo posamezne predmete, nato pa prerisujejo slike in besede. Seveda to prerisovanje je okorno, a vendar pri teh prvih vajah že spoznavajo glasove in črke, ki jih potem tudi sestavljajo na stavnici.

Nato pride na vrsto izločanje začetne črke. Učenec n. pr. imenuje sliko. Nato pa poišče v stolpcu besedi manjkajočo črko in poišče sliko, h kateri spada črka. Končno preriše predmet in odgovarja joče ime.

Ko se otroci v tem izurijo, prerisujejo s slikanice posamezne predmete ter pod slikami napišejo odgovarjajoče ime. Zelo zanimive in za učenčev samodelavnost vzpodbudne so tudi slike in njih imena — ki so razmetane na slikanici. Učenci poiščejo po učiteljevem navodilu sliko, nato pa morda prav na nasprotnem koncu slikanice odgovarjajoče ime.

Barve se n. pr. naučijo razlikovati tako, da v posamezne kroge izrežejo odgovarjajoče barvne obročke. Skratka vse vaje in branju in pisanju so sestavljene tako, da mora otrok pri tem misliti in da pride v polni meri v poštev njegova samodelavnost in zanimanje. N. pr. v abecedniku so naslednji začetki stavkov: Stol je iz... ključ je... Učenec bo pomislil in odgovoril: stol je iz lesa, ključ je iz železa itd.

Razen tega je polno vaj, ki učenca zavajajo, in mora zato misliti, n. pr. Bela lilija cvete... (ob robu je napisano »v gozdu«). Učenec mora nekoliko pomisliti in odgovoriti: ne v gozdu, ampak v vrtu itd. ali: Čebela prede mrežo — »Ne, čebela nabira med« bo odgovoril učenec, oziroma poiskal ob strani odgovarjajoči odgovor.

V abecedniku je tudi polno vprašanj in odgovorov in nepopolnih stavkov, ki jih mora otrok dopolniti z odgovarjajočimi besedami.

ZA NAŠE ZDRAVJE

Nekaj o spanju

Minili so časi, ko so mnogi mislili, da je spanje neka zgolj vegetativna razvojna stopnja človekovega življenja. Spanje ni zguba časa, temveč pojav izredne važnosti, od katerega je v veliki meri odvisno vse človekovo telesno, duševno in umsko delovanje.

Koliko ur dnevno naj spimo? Strokovnjaki priporočajo naslednje:

od 3 do 5 let starosti: 15 ur

od 5 do 7 let starosti: 13 ur

od 7 do 10 let starosti: 12 ur

od 10 do 15 let starosti: 10 ur

od 15 do 20 let starosti: 9 ur

Za odrasle zadostuje 7 do 8 ur dnevno.

Zgornji podatki so seveda le približni, ker so odvisni od telesnega ustroja posameznega človeka.

Na splošno lahko rečemo, da kdor premalo spi in nima za spanje vsak dan natančno določenih ur, bo prej ali slej čutil kvarne posledice na zdravju.

Znanstveniki so naredili razne poskuse na živalih in ugotovili, da žival pogine prej, če premalo spi, kakor če nima hrane. Če n. pr. mlademu psu ne dovoliš spati, bo v 4 do 6 dneh poginil. V njem nastane namreč malokrvnost in pes zgubi 25% belih krvnih teles.

Kdor premalo spi, je izredno občutljiv pri najmanjši spremembi temperature, mu peša spomin in je silno raztresen, njegov obraz je rumen, oči gledajo zaskrbnjeno.

Za vajo v branju služijo otrokom kratki berilni sestavki iz narave in vsakdanjega življenja, kakor o vremenu, dežju, snegu, živalih, o letnih časih, o praznikih, o domu in družini, o morju in rekah, o cestnem prometu, lepem vedenju itd., na koncu pa še nekaj kratkih pravljic pod naslovom: Babica pripoveduje. Posrečeno izbrane so tudi kratke pesmice, največ iz narave in vsakdanjega življenja. Večina pesmi in berilnih sestavkov je napisal avtor knjige prof. Hinko Medič sam, ki je že priznan slovenski mladinski pesnik. Tako njegovi berilni sestavki kot pesmi se odlikujejo po krepkem in jedrnatem slogu, lepem jeziku, ljubkosti in prisrčnosti kot n. pr.:

Oblački nagajivčki
na nebu se pode,
se zberejo, se zmenijo,
naenkrat počne.
V hipu nekaj kapljic
na zemljico spuste,
nato pa brž čez hribe,
da sonca ne ujeze.

Prav želeti bi bilo, da bi profesor Hinko Medič obogatil slovensko mladinsko slovstvo s posebno knjigo, ki bi bila dostopna vsej slovenski mladini.

DOVRSENE ILUSTRACIJE

Predolgo bi se zadržal, ko bi vam še govoril o okusni in umetniško dovršeni ilustraciji akademskega slikarja Groma, s katero je dvignil vrednost abecednika.

Morda se bo komu zdela ta hvala pretirana. Toda ko vzame abecednik v roke, bo spoznal, da sta tako avtorja kot ilustrator dali slovenski mladini delo, ki jo po vsej pravici imenujemo »zlato knjigo«. Kajti njen pomen ni samo v tem, da se bodo naši malčki v kratkem času naučili solidno brati in pisati, ampak je dalekosežnejši. Otroci, ki bodo zajemali prvo znanje iz tega abecednika, sestavljene po naravni ali globalni metodi, se bodo namreč naučili samostojno misliti in delati, kar jim bo koristilo za vse življenje. To pa mora biti tudi smoter osnovne šole, ki naj s svojim delom pomaga učencem, da se na osnovi danih zarodkov razvijajo v osebnosti.

Zeleti bi torej bilo, da bi se naše učiteljstvo z veseljem oprijelo povesga abecednika in nove pisalno-bralne metode, od katere bo imela največjo korist naša mladina.

T.

Letos novembra bodo v Adis Abebi odkrili spomenik posvečen žrtvam fašizma. Spomenik je izdelan iz marmorja z otoka Brača v Dalmaciji, in sicer po načrtu hrvatskih kiparjev Antona Augustinčiča in Frana Kršinića.

GOSPODARSTVO

Vrtnar v novembru

Če je poletje »sv. Martina« količkaj ugodno, ima vrtnar v tem mesecu še precej dela na vrtu.

Predvsem še vedno sejemo špinačo in motilec, ki pa seveda ne prideta več v poštev za jesensko rabo, temveč samo za pomladansko. V prav zavetne in senčne lege lahko sejemo tudi peteršilj in vrtni korenček. Sadimo predvsem rdeči česen in čebulček afriške sorte. Kdor ni še uredil jagodnjaka, naj to čimprej opravi. Na kvadratni meter naj vsadi po 4 grmiče debeloplodnih in 12 do 15 grmičev drobnoplodnih sort.

Ta mesec sadimo prvi grah, in sicer le take sorte, ki zimo prenesejo. Sem spadata predvsem sorti »Ekspres-Alaska« in »Ekspres z dolgimi stroki«. Prva je za kakih 10 dni bolj zgodnja, ima pa žal majhne stroke. Kljub temu se ga pa izplača saditi vsaj nekaj. Sorte z debelim zrnjem (senator, telefon, alderman in podobne) niso primerne za jesensko setev, ker lahko pomrznejo. Kdor še ni posadil zimske solate — za prvo pomladansko glavnatu — naj to stori čimprej.

Sedaj je treba opleti zemljo okoli zelene šeline in zimske endivije, slednjo pa še prevezati z rafijo, da se bo lepo pobelila. Ta mesec začnemo tudi kopati rdeči radič, katerega zvežemo v snope in ga začnemo siliti v posebnih silnicah v hlevu ali gnoju.

Ker je zima pred vrati, moramo iz zemlje vzeti gomolje georgin, čebulice gladiol in podobno.

Ostali vrt, kjer nič ne raste, moramo sedaj globoko prekopati in bogato pognojiti s hlevskim gnojem, kateremu dodamo na vsakih 10 kvadratnih metrov po 1 kg Thomasove žlindre in 1/4 kg apnenega dušika (calcio-cianamide). Zemljo pustimo v grudah, da se pozimi dobro prezračijo in vsrka vso vlago. Zelo priporočljivo je, da sedaj raztrosimo na vsakih 100 kv. metrov po pol kg »geodrina«. To je zelo močno razkužilo in v zemlji uniči ves živalski mrčes, ki je danes najhujši sovražnik vrtnarstva.

PRIDELOVANJE GRAHA

Pridelovanje graha je za naše kmetovalce precejšnje gospodarske važnosti, saj dobijo mnogi goriški in kmetovalci iz tržaške okolice znatne vsote denarja za prvi grah, in sicer v letnem času, ko ni posebnih dohodkov, pač pa obilo rednih izdatkov. Mnogi kmetovalci vsadijo po 20 in tudi več kg graha.

ZGODOVINA

Grah je enoletna rastlina, katero gojijo v Evropi že dolga stoletja. Ni natančno ugotovljeno, odkod izvira grah, kdo in kje ga je prvi začel gojiti. Zgodovina kulturnih rastlin trdi danes, da je pradamovina graha v srednji Evropi ali pa na Bližnjem vzhodu. To je v zapadni Aziji. Gotovo je le to, da so ga poznali že stari Grki. Gojijo ga torej že najmanj 3000 let.

ZEMLJA IN GNOJENJE

Grah najbolje uspeva v rahli, ne pretežki, rodovitni zemlji. Težka in prevlažna zemlja mu ne prija; prav tako tudi zemlja, ki vsebuje preveč apna. V splošnem pa grah

potrebuje zraka in mnogo svetlobe.

Kot vse sočivje (fižol, leča, bob, soja itd.) ima tudi grah na koreninah posebne bakterije (bacillus radicolis), ki so sposobne črpati in si iz zraka osvojiti dušik ter ga uporabiti v lastno korist.

Ta dušik pa ne zadostuje, če hočemo imeti močne rastline in bogate pridelke. V ta namen moramo zemljo posebej skrbno pripraviti. Nepravilno dela, kdor zemljo prekoplje in pognoji ter vanjo takoj vseje grah. Enako nespametno stori, kdor grah gnoji s svežim hlevskim gnojem: ta grah ne bo nikdar dal obilnega in polnega stročja.

Grah moramo sejati v zemljo, ki je bila prejšnje leto obilno pognojena s hlevskim gnojem, nato pa z umetnimi gnojili, in sicer z mešanico žveplenokislega amonijaka, superfosfata in kalijeve soli. Za vsakih 100 kv. metrov je potrebna mešanica 2 kg žveplenokislega amonijaka (solfato ammonico), 5 kg superfosfata (perfosfata) in 3 kg kalijeve soli (sale potassico). Zemljo prekopljemo in pognojimo pa že dva tedna pred setvijo.

Sportni pregled

NOGOMET

Gotovo so vsi naši bralci že natančno obveščeni o vseh podrobnostih zmage jugoslovanskega moštva nad irskim. Zato se bom omejil le na nekatere izjave irskih veščakov in na njihove časopise.

Trener Bill Lord in kapetan irske reprezentance Farrel soglašata, da je zmagalo pač boljše moštvo. Se posebej poudarjata, da se redko sreča tako »faire play«. »Irish Press«, dublinski list, piše: »Jugoslovanska ekipa je navdušila gledalce z brzino i skupno igro. V svojih vrstah ima dva odlična vratarja, velike bramnike, izvrstnega levega krilca in pet napadalcev, ki ustvarjajo čudeže z žogo v teku.« »Irish Independent« pa pravi: »Zmagovalce je treba pohvaliti, ker so pokazali bodisi kot posamezniki, bodisi kot celota visoko stopnjo tehnike. Vsa irska obramba je bila osredotočena na Vukasa, a ta jo je popolnoma zmedel in pošiljal svoje proste igralce v napad. Srednjega napadalca je dejansko igral Milutinović. Tako smo Irce dobili svojo prvo lekcijo, kako je treba ukaniti obrambo in vratarja Jugoslovani so bili daleč boljši v tehniki, imeli so pa tudi več ižej. Odličen je bil Milutinović, vendar pa je uspeh zasluga celotnega moštva, v katerem je bil Vukas pravi mojster. Če bi imeli malo več sreče, bi zmagali s 7:1 in ne s 4:1.

Jugoslovansko B moštvo pa je doživelo v Angliji trd poraz. Angleška zmagala s 5:1 je bila popolnoma zaslužena.

Zelo zanimiva je bila v nedeljo tekma med Francijo in Rusijo. V Moskvi je Francija igrala neodločeno in s tem dokazala, da je v izredni formi (da je sijajno vigrana). 16. novembra bo v Parizu igrala z jugoslovansko reprezentanco. Za to tekmo se povsod izredno zanimajo. Obe reprezentanci namreč nista od svetovnega prvenstva dalje izgubili še nobene mednarodne tekme!

Jugoslavija ima pa to nedeljo še eno nevarno srečanje — na Dunaju bo igrala z avstrijsko reprezentanco. Upajmo, da bodo Jugoslovani poravnali račun za lanski remi, obenem pa da bodo napeli vse sile, ker je to srečanje v okviru tekmovanja za prvenstvo srednje Evrope.

Obe jugoslovanski moštvi sta se srečno vrnili iz Anglije. Pripravljata se v Mariboru za dvboj z Avstrijo.

ATLETIKA

Sandor Iharos, madžarski tekač na 5000 m, je postavil nov svetovni rekord v času 13'40,6" in tako prekosil v tej disciplini prejšnjega prvaka Rusa Vladimirja Kuca za 6,2".

SETEV GRAHA

Grah ne smemo sejati na zemljišče, kjer je že rasel v zadnjih dveh letih: torej ga lahko sejemo v isto zemljo komaj vsako tretje leto. Na to moramo paziti, ker grah zapusti zelo trudno zemljo.

Grah pa sejemo v dve vrsti, ki sta 40 do 50 cm oddaljeni druga od druge. Ta par vrst naj bo oddaljen od naslednjega po 70 do 80 cm. Širši pas je potreben za gibanje med vrstami tako pri pletvi kakor pri gnojenju ali obiranju. Vsaka dvojica vrst z ožjo razdaljo spada skupaj, ker jim natakne-mo skupno natičje.

Za sajenje graha napravimo 5-6 cm globoko brazdico, v katero dajemo po eno zrno na razdaljo 2-3 cm in pokrijemo z zemljo. Seme izkali po približno 8 do 10 dneh. Kakih 15 do 20 dni po izkalitvi pognojimo grah s čilskim ali apnenim solitrom (nitrat di soda ali nitrat di calcio), in sicer raztrosimo po eno čajno žličko solitra na vsake 3 m v vrsto. Takoj nato postavimo natičje, ki naj bo 2 m visoko in poševno postavljeno, tako da sta povezani z njim dve in dve vrsti v ožji razdalji.

Seveda velja to samo za visoke sorte graha, kot sta tudi sorti »Ekspres-Alaska« in »Ekspres z dolgimi stroki«, ki ju sejemo pred zimo.

Marko Plut je v nedeljo postavil nov slovenski rekord v metu kopja, Zalučal ga je na 67,45 m. Tako bo mogoče Plut nadomestil pokojnega Mauserja.

PLANINSTVO

Beograjecan Pašič Predrag je prvi planinec v Jugoslaviji, ki je prehodil transverzalnno pot po slovenskih planinah. Ta vodi od Maribora preko več gorskih masivov s 35 najlepšimi vrhovi vse do Postrjeh.

V Beogradu so ustanovili odbor, katerega naloga je, da pripravi vse potrebno za jugoslovansko odpravo na Himalajo. Himalaja je najvišji gorski masiv na svetu. Dolg je 2500 km, širok 400 km in v njem kipi proti nebu 14 velikanov, ki presegajo 8000 m.

Doslej so hribozanci premagali le sedem od teh velikanov. Leta 1950 je bil zavzet deseti po velikosti Anapurma. 1953. so zavzeli najvišji vrh na svetu Mont Everest, nato pa še Nanga Parbat, ki je deveti po vrstnem redu. 1954. leta so Italijani premagali drugega po velikosti — K2. Istega leta so ljudje prišli tudi na Tšo Oju, ki je sedmi. Letos je človeška noga stopila še na tretji in peti vrh: Kangcengcong in Makalo. Ostane torej le še sedem velikanov, ki čakajo drzne in neustrašene plezalce. Priprave bodo dokončane do 1957. leta.

S A H

V Moskvi manjkajo do konca le še 4 kola. Lazarevičeva je nekoliko popustila in je sedaj na 5. mestu z 9,5 točk. Prva je Rusinja Borisenko, ki ima po 15. kolu dve točki več. Z njo je Lazarevičeva remizirala.

B. A.

T O V A R N A

Prinčič

KRMIN - CORMONS

TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

št. 36

Tarzan, kralj džungle

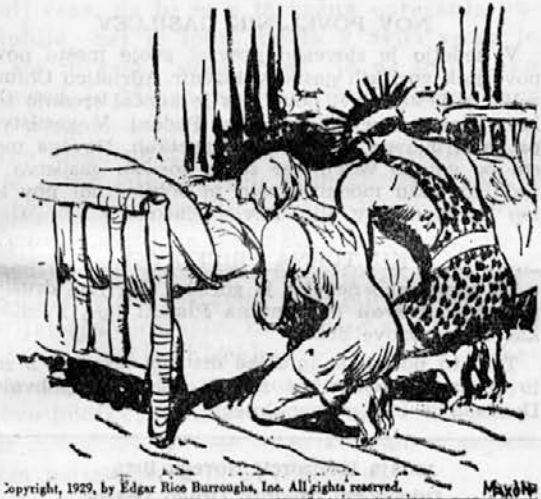
Cez pol ure sta zagledala oddelek črnih vojščakov, ki so korakali proti zahodu. Ko jih je Tarzan bolje pogledal, je zavriskal od radosti. Bili so Vazirci, med njimi tudi Buzuli, ki so ga bili spremili v mesto Opar. Plesali so in vriskali od veselja.

Crnci so se zelo čudili, da ima Tarzan s seboj belo dekle. Ko jim je povedal, da bo njegova žena, so se kar kosali, kdo ji izkaže več časti. V spremstvu veselih Vazircev sta dospela do preprostega zavetja ob obali. Nikjer ni bilo sledu o človeku.

Tarzan je splezal v notranjost kolibe na drevesu. Tu je našel tiho, negibno shujšano truplo. Bil je Clayton. Njegov obraz je kazal znake velikega trpljenja. Mrtva roka je stiskala nekaj listov orumenelega papirja. Tarzan je tedaj poklical Jane.

Copyright, 1929, by Edgar Rice Burroughs, Inc. All rights reserved.

Izročil ji je pokojnikov dnevnik, kjer je Clayton dan za dnem opisoval svoj brezupen položaj, dokler ni tako oslabil, da ni mogel več držati peresa. Solze so jo oblile, ko je Jane brala žalostno zgodbo. Ob koncu je nemo obstimela.

Copyright, 1929, by Edgar Rice Burroughs, Inc. All rights reserved.

Ko je vse prebrala, je obledelo pisanje vrnila Tarzanu. Mnogo vsebine mu je bilo znano. Clayton je opisoval, kako se je vrnil v zavetje in pogrešal Jane ter kako ga je tedaj zagrabil obup. Pripovedoval je, kako je privabil leva Numo.

Začel so se strašne noči, ko ga je tresla mrzlica in ga je nečloveški »Thuran« brez usmiljenja prepuščal pogubi. Na koncu ji je še enkrat zatrjeval ljubezen in jo prosil oduščanja. »Zakaj pravi dedič naslova lord Greystoke, je Tarzan — ne jaz«.

Guy De Maupassant

Nakit

Prireditveni dan se je bližal, gospa Loisel pa se je zdela pobita in nemirna, čeprav je bila njena obleka že pripravljena. Njen mož jo je nekega večera vprašal:

»Kaj ti je? Tako čudna se mi zdiš zadnje tri dneve?«

Rekla mu je:

»Jezi me, da si ne morem nadeti niti dragulja niti kakšnega dragega kamna niti česa drugega. Prav revna bom videti. Najrajši sploh ne bi šla na prireditev.«

On je odgovoril:

»Pripni si kakšen naraven cvet. V tem zimskem času je to zelo okusno. Za deset frankov dobiš dve ali tri čudovite vrtnice.«

Ni se dala prepričati:

»Ne... ženske nič bolj ne poniža kakor to, če se pojavi revna med bogatimi damami.«

Tedaj je mož vzkliknil:

»Kako sva neumna! Poišči vendar svojo prijateljico gospo Forestier in jo poprosi, naj ti posodi svoje bisere. Zelo dobro jo poznaš, zato lahko to storiš.«

Vzkliknila je od veselja.

»Saj res! Niti pomislila nisem na to!«

Naslednjega dne je odšla k svoji prijateljici in ji razložila svojo stisko.

Gospa Forestier je stopila k svoji stekleni omarici, vzela iz nje široko skrinjico, jo prinesla k mizi, jo odprla ter pozvala gospo Loisel:

»Zdaj pa kar izbiraj, punca!«

Najprej je zagledala nekaj zapestnic, nato biserno ovratnico, zatem benečanski križ iz zlata in žlahtnega kamenja, prekrasno umetnino. Z dragotinami je stopila do zrcala in si jih poskušala, vendar se za nobenega izmed njih ni mogla odločiti. Nazadnje je radovedno vprašala:

»Morda imaš še kaj?«

»Imam, poglej tu! Kar poišči si! Sama najbolje veš, kaj bi rada.«

Naenkrat je odkrila v škatlici iz črnega satina prečudovito demantno ogrlico. Od čezmernega pohlepa ji je začelo srce burno birti. Roke so ji zadrhtele, ko jo je prijela. Dala si jo je okrog vratu in spustila na prsi, ki jih je pokrivala visoko zapeta obleka in bila neskončno navdušena nad samo seboj.

Obotavljala se je, nato pa je s tesnobo v srcu vprašala:

»Samo tole. Ali mi jo lahko posodiš?«

»Zakaj pa ne? Seveda!«

Padla je okrog vratu prijateljici, jo navdušeno poljubljala, nato pa odhitela s svojim zakladom.

TEDENSKI KOLEDARČEK

30. oktobra, **nedelja**: 22. pob. Marcela, Vladika
 31. oktobra, **ponedeljek**: Krištof, Gorazd
 1. novembra, **torek**: Vsi sveti, Ljubomir
 2. novembra, **sreda**: Vseh mrtvih dan, Zdanita
 3. novembra, **četrtak**: Sv. Just, Bogomil
 4. novembra, **petek**: Karel, Dravomir
 5. novembra, **sobota**: Emerik, Savina

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 26. oktobra si dal oz. dobil za:

ameriški dolar	632—635 lir
avstrijski šiling	23—23,50 lir
100 dinarjev	70—72 lir
100 francoskih frankov	161—164 lir
funt šterling	1610—1650 lir
nemško marko	147—149 lir
švicarski frank	162—163 lir
zlato	718—722 lir
napoleon	4300—4400 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 30. oktobra ob: 9.00 Kmetijska oddaja 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; D. Petkovšek: Sirota Jerica; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Slovenski zbori; 20.30 R. Wagner: Lohengrin, 1. in 2. dejanje.

Ponedeljek, 31. oktobra ob: 12.55 Igra vaški kvartet iz Doline; 19.15 Mamica pripoveduje; 20.30 Vokalni duet in harmonika; 21.30 Koncert pianistke prof. Mirce Sancin; 22.15 R. Wagner: Lohengrin, 3. dejanje.

Torek, 1. novembra ob: 11.19 Zbor Slovenske Filharmonije; 12.00 Predavanje; 13.30 Glasba po željah; 16.00 Dramatizirana zgodba: N. Kuret: Smrt in mlinar; 17.00 Operne duete pojeta sopranistka Ondina Otta in tenorist D. Pertot; 19.15 Koncert pianistke Magde Rusoy; 21.00 Radijski oder: Daily Bronte: Glas v viharju, drama v 3 dejanjih.

Sreda, 2. novembra ob: 18.40 Koncert baritonista Marijana Kosa; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Poje Zbor Slovenske Filharmonije; 22.00 Iz slovenske književnosti in umetnosti; 22.15 Skerjanc: 2. del kantate Sonetni venec.

Četrtek, 3. novembra ob: 9.00 Slovenski motivi; 12.55 Jugoslovanski motivi; 16.00 Dramatizirana zgodba: Sveti Just; 17.30 Ruske narodne pesmi poje sopranistka Kira Nedeljkovič; 20.30 Vokalni tercet Metuljček; 21.00 Dramatizirana zgodba: Wagner-Beličič: Parsifal.

Petek, 4. novembra ob: 11.00 Skerjanc: 3. del kantate Sonetni venec; 12.55 Slovenski motivi; 13.30 Glasba po željah; 16.00 Slušna igra: Shakespeare: Otelo, drama v 5. dejanjih, igrajo člani Slovenske-

ga narodnega gledališča za Tržaško ozemlje; 19.15 Sola in vzgoja; 20.30 Vokalni kvintet; 21.00 Tržaški kulturni razgledi.

Sobota, 6. novembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 14.45 Ritmični orkester Swinging Brothers; 16.15 Kavarniški koncert orkestra Carla Pacchiorija; 15.30 Pogovor z ženo; 20.30 Kvartet Lisinski.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 167: Imam 6 hl vina, ki še prav malo vre. Je pa kisló, a ne zaradi kisle posode, temveč zato, ker ni grozdje dobro dozorelo. Kaj naredim? Ali mu lahko dodam nekoliko sladkorja?

Odgovor: Če je mošt oziroma mlado vino kisló in trpko, ker grozdje ni bilo dobro zrelo, ga kaže razkisliti. V ta namen je najprimernejši apneni karbonat (carbonato di calcio), katerega dobite v drogeriji. Če je vino zelo trpko, lahko vzamete tudi 100 gramov apnenega karbonata na 100 litrov vina. Če pa je manj trpko, lahko zadostuje tudi polovična količina. Natančne količine bi bilo treba določiti s poskusi. Polovično količino, to je 50 gramov na hl, pa lahko vzamete v vsakem primeru. Apneni karbonat premešate z vinom v breptici in hitro zlijete v sod ter dobro premešate. To napravite čimprej. Po treh tednih pa prečistite. Ne glede na to, ali mlado vino razkislite, lahko še vedno dodate sladkorja, seveda le, če je vino za domačo rabo. Sladkor raztopite v zmerno mlačnem vinu, zlijete v sod in dobro premešate. Če je v sodu in v kleti dovolj visoka toplota — vsaj 15 stop. C. — bo vino začelo ponovno vreti. Če bi toplota ne bila dovolj visoka, jo je potrebno dvigniti s kurjenjem. Če bi pa kljub primerni toploti vino ne hotelo vreti, potem morate dodati tudi umetnih kvasnic. Verjetno pa je, da so v vašem vinu kvasnice še žive in da so zaradi brezposelnosti — to je zaradi pomanjkanja sladkorja za presnavljanje legle med drožje, kjer jih s premešanjem zopet zdramite.

Vprašanje št. 168: Katero sadno drevje je priporočljivo za naš Kras?

Odgovor: Naš Kras, dragi prijatelj, je zelo majhen, a tudi zelo velik. Mislite le na kraške predele, ki so ostali pod Italijo, ali tudi na one pod Jugoslavijo? Na Krasu so različne dolinice in polja z globoko zemljo, kjer uspeva marsikatera vrsta sadnega drevja, so pa tudi bolj pusti predeli s prgišči zemlje, kjer kvečjemu uspeva na rašeljiko cepljena češnja in mogoče kak mandelj. V glavnem pa spadajo na Kras nizkodeblate hruške, cepljene na kutino in razno kočičasto sadje, kot so breskve, marelice, češnje, slive in smokve. V kako prav zavetno lego bi lahko vsadili tudi kakije, ki ne trpe burje, ker imajo prekrhek les. V polzavetnih legah uspeva tudi oreh. Izbira sadnih sort je torej tudi

za Kras dovolj velika. Če je danes na Krasu malo sadjarstva, ni to toliko odvisno od neprikladnih leg, temveč od nepravilne izbire sadnih vrst in pa — od premajhne skrbi, ki jo večina Kraševcev kaže do sadnega drevja. Minili so časi, ko smo sadno drevje le vsadili in potem obirali dozorele plodove. Sadno drevo je treba ljubiti, ga z ljubeznijo negovati, nuditi mu potrebno hrano in ga čuvati pred živalskimi in glivičnimi škodljivci.

IZ GORICE

ŠTANDREŽ

V ulici sv. Mihaela bodo zgradili za istrske begunce novo poslopje s 16 stanovanji. Stroške bo krilo društvo za pomoč beguncem, ki ima glavni sedež v Rimu.

DIJASKE STIPENDIJE

Ker se goriški študentje tako malo in neradi posvečajo kmetijskim naukom na vsučilišču in srednjih kmetijskih šolah, je goriška deželna uprava razpisala za one, ki so se vpisali letos na imenovane šole, šest stipendij. Letno stipendijo 25 tisoč lir je pa dobil sin g. Korsiča Alfonza iz Steverjana, dijak kmetijskega tehničnega zavoda v Coneglianu.

Naj poudarimo, da je zares nujno potrebno, da bi se tudi naši visokošolci bolj posvečali agrarnemu študiju, ker je pomoč naših agrarnih inženirjev slovenskemu kmečkemu prebivalstvu za njegovo gospodarski obstoj res nujno potrebna.

NOV POVELJNIK GASILCEV

V nedeljo je slovesno prevzel svoje mesto novi poveljnik goriških gasilcev inženir Adriano Chiuzele iz Trsta. Novi poveljnik je končal srednjo šolo v Gorici, vsučilišče pa v Padovi. V gasilstvu pa se strokovno izobrazil v Benetkah. Novega mesta bo gotovo vesel, ker se je goriško gasilstvo v zadnjem času moderniziralo in dobilo tudi nov in lep lasten dom v ulici Pavla Diacona.

KULTURNA PRIREDITEV

Za misijonsko nedeljo je goriška Marijina družba priredila v svoji dvorani na Placuti igro »Vestalka« iz Neronove dobe.

Tudi to pot se je igralska družina izkazala z zelo lepim nastopom ter zasluži vso našo pohvalo. Dvorana je bila prenapolnjena.

izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
 Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

Slavnostni večer je napočil. Gospa Loisel je žela uspehe. Bila je najlepša med ženami, elegantna, prisrčna, sijoča od sreče in razposajena od veselja. Moški so jo kar gledali, vpraševali so za njeno ime in iskali prilike, da bi se seznanili z njo. Vsi ministri atašiji so plesali z njo in samemu ministru je padla v oči.

Plesala je kakor omamljena, zanašala in opajala jo je ena sama misel: lepa sem ... zmagala sem ... dvorijo mi in me slavijo ... srečna sem, da me občudujejo in hrepenijo po meni ... Prepajala jo je edina misel, tako draga ženskemu srcu: popolnoma sem zmagala!

Odpravila se je proti štirim zjutraj. Mož ji je po polnoči zdremal v praznem salonu hkrati z drugimi tremi moškimi, ki so se njihove žene prav dobro zabavale.

Ogrnil jo je s plaščem, ki ji ga je bil prinesel s seboj za hladno pot domov. To je bil preprost plašč, ki se je njegova revščina kričeče odbijala od plesne obleke. Čutila je to in hotela čimprej zbežati, da bi je ne opazile druge ženske, ki so se zavijale v bogate kožuhe.

Loisel jo je zadrževal:

»Počakaj vendar! Zunaj se boš prehladila. Kočijo bom poklical.«

Ona pa ga ni poslušala, temveč je odhitela po stopnicah navzdol. Ko sta prišla na ulico, nista nikjer našla voza. Začela sta iskati in klicati, kočije pa so vozile mimo njiju.

Tekla sta in prišla navzdol do Seine slabe volje in tresoča se od mraza. Nazadnje sta na obrežju odkrila eno tistih starih dvosedeznih kočij, ki vozijo po Parizu le ponoči, kakor da bi jih bilo podnevi sram lastne revščine.

Prihajala ju je do njunih vežnih vrat v Rue des Martyrs, obožna sta se vrnila v svoje stanovanje. Zanj je bilo konec lepega, on pa je s strahom pomislil, da bo moral biti ob deseti uri znova v ministrstvu.

Slekla je plašč in stopila pred zrcalo, da bi se še enkrat videla v svojem sijaju. V hipu je zakričala. Diamantne ogrlice ni več imela okrog vratu!

Na pol slečeni mož jo je vprašal:

»Kaj pa se je zgodilo?«

Vsa iz uma se je okrenila k njemu:

»Ogrlice ... ogrlice ... ni več!«

Šinil je pokonci kakor strela:

»Kaj? ... Kako? ... To ni mogoče!«

Začela sta iskati v obleki in njenih gubah, v plašč in njegovih gubah, po žepih, vsepovsod. Ogrlice ni bilo.

Mož je vprašal:

»Ali za gotovo veš, da si jo še imela, ko si zapuščala plesišče?«

»Gotovo, v veži ministrstva sem jo še otipala.«

»Če bi jo izgubila na ulici, bi jo morala slišati pasti. V kočiji mora biti.«

»Da, verjetno. Ali si si zapomnil številko?«

»Jaz ne. Ti?«

»Tudi ne.«

Z grozotnimi očmi sta se zastrmela drug v drugega. Loisel se je nazadnje oblekel in rekel:

»Šel bom in prehodil tisto progo, ki sva jo peš prešla, morda jo najdem.«

(Nadaljevanje)